

AIDS-förnekandet – en besegrad pseudovetenskap

Ibland segrar förnuftet. **Sven Ove Hansson** skildrar en kamp som verkar vara vunnen.

AIDS-FÖRNEKELSE ÄR DET VANLIGA namnet på en riktning som egentligen hellre borde kallas HIV-förnekelse. Dess vanligaste yttringar är att man förnekar antingen HIV-virusets existens eller dess samband med sjukdomen. Förnekarrörelsen tog sin början under sent 1980-tal, dvs. några år efter att först AIDS-sjukdomen och sedan HIV-viruset upptäcktes (1981 respektive 1983).

AIDS-förnekelsen uppstod i USA. Molekylärbiologen Peter Duesberg (född 1935) hade från början en viktig roll i förnekarrörelsen, och har det fortfarande. Olika så kallade alternativa botemedel har förts fram som ett led i AIDS-förnekandet. Akupunktur, varma bad, homeopati och stora vitamindoser är bara några av de många överk samma medel som har rekommenderats mot AIDS. Pa-

tienterna har alltsomoftast uppmanats att inte ta de verksamma medel som sjukvården kan erbjuda, en uppmaning som skördat många dödsoffer.

Farliga preparat

Några av de mest aktiva AIDS-förnekarna har lanserat egna kurer som de tjänat gott om pengar på. Det gäller t ex tysken Matthias Rath som saluför preparat med höga vitamindoser, som han grundlöst påstår hjälpa mot såväl AIDS som cancer. I Zambia såldes under en period ett påstått botemedel mot AIDS under namnet Tetrasil. Patienter lockades att överge mediciner med dokumenterad effekt till förmån för Tetrasil. När den zambiska regeringen undersökte saken, visade det sig att Tetrasil i själva verket var ett ompaketerat bekämpningsmedel, skadligt för människor och helt utan effekt på AIDS. Preparatet förbjöds.

Flera av de mest framträdande AIDS-förnekarna var själva HIV-positiva.

Ett av de mest kända exemplen är amerikan-skan Christine Maggiore. Peter Duesberg fick henne att inte ta några bromsmediciner. Hon drev också kampanjer för att övertyga andra att inte låta HIV-testa sig. Hennes dotter dog vid tre års ålder av AIDS. Detta

Patienterna har ofta uppmanats att inte ta de verksamma medel som sjukvården kan erbjuda, en uppmaning som skördat många dödsoffer.

hade av allt att döma kunnat undvikas om Maggiore hade tagit de bromsmediciner som rekommenderas av den vetenskapsbaserade vården. Dessa preparat ger nämligen ett gott skydd mot överföring av infektionen från en gravid kvinna till barnet. Trots dotterns död höll Maggiore fast vid sin ståndpunkt. Hon dog själv av AIDS några år senare.

Okritiska journalister har bidragit högst verksamt till att sprida AIDS-förnekandet. Ett av de värsta exemplen är en sk dokumentär som BBC producerade och sände år 2005, "Guinea Pig Kids". Filmen gick till angrepp mot amerikanska vårdinrättningar som delade ut bromsmediciner till barn. Det påstods i filmen att medicinerna var verkningslösa och farliga. BBC har bett om ursäkt för misstaget, som förmodligen medförde att barn blev utan mediciner som de i högsta grad behövde.

Politiska kopplingar

Liksom flera andra former av vetenskapsförnekelse fick AIDS-förnekelsen starkt stöd i högergrupper i USA. Homofober inom den kristna högern ansåg AIDS vara Guds straff mot de homosexuella. HIV-viruset hade ingen plats i den förklaringsmodellen, och de var därför högst ivriga att räkna bort det. Många av AIDS-förnekarna, däribland Duesberg själv, har också uttalat sig föraktfullt om homosexuella. AIDS-förnekelsen förenades också ofta med kreationism som ju är ett annat slags attack mot biologisk kunskap.

Eftersom republikanska politiker är starkt beroende av den högerkristna opinionen har AIDS-förnekandet också fått politiska konsekvenser. År 2001 utsåg George W

Bush senatoren Thomas Coburn till ordförande i sin rådgivande AIDS-kommitté. Coburn hävdade att avhållsamhet är enda sättet att skydda sig mot AIDS, och han motsatte sig åtgärder för att främja t ex användningen av kondomer. Detta står i strid mot stabila vetenskapliga resultat som visar att spridningen av AIDS kan motverkas genom information om säkert sex. Däremot har propaganda för avhållsamhet visat sig vara verkningslös, både mot AIDS och mot

Thomas Coburn

andra sexuellt spridna sjukdomar. Icke desto mindre har amerikanska statliga biståndsmedel reserverats för denna verkningslösa metod. I de flesta amerikanska fängelser nekas fångarna fortfarande tillgång till kondomer, ett förbud som naturligtvis ökar risken för smittspridning.

Sydafrika

Men det ojämförligt största politiska inflytandet har AIDS-förnekarna haft i Sydafrika. Det beror främst på att Thabo Mbeki (president 1999-2008) själv var en övertygad AIDS-förnekare. Men det är viktigt att observera

att den sydafrikanska AIDS-förnekelsen till största delen var en import från USA. Kontakter med framträdande amerikanska

Thabo Mbeki

de amerikanska AIDS-förnekare var avgörande för att göra Mbeki till en övertygad AIDS-förnekare. Han utsåg Peter Duesberg och ett flertal andra amerikanska och europeiska vetenskapsförnekare till ledamöter i sin rådgivande kommitté för AIDS-frågor. I sin bok om AIDS-förnekelse skriver Seth Kalichman:

“Det kanske allra mest förbluffande är hur Sydafrikas president, som var engagerad i att finna afrikanska lösningar och göra kontinenten mindre beroende, kom att förlita sig på en grupp av huvudsakligen amerikanska och europeiska pseudovetenskapare och entreprenörer, i stället för sina egna, internationellt högt ansedda, sydafrikanska forskare.” (Kalichman 2009, ss. 135-136)

Under Mbekis styre strypte regeringen tillgången till verksamma mediciner mot AIDS. I stället drevs ohejdad propaganda för en brokig samling preparat och behandlingar, som alla har det gemensamt att de saknar påvisad effekt. Enligt de bästa tillgängliga uppskattningarna dog ca 340 000 sydafrikaner på grund av denna politik. (Nattrass 2008) Ansvaret för denna massdöd vilar tungt på Mbeki, men också på den samling amerikanska och

europiska desinformatörer, med Duisberg i spetsen, som förmådde Mbeki och hans medarbetare att ta avstånd från den medicinska vetenskapen.

Oetiska experiment

En av de utländska aktörerna, Matthias Rath, genomförde experiment på AIDS-patienter där man bytte ut bromsmediciner mot höga vitamindoser. Patienterna rekryterades i fattiga svarta bostadsområden genom aggressiva kampanjer där de verksamma medicinerna påstods vara gifter utan effekt på sjukdomen. Tack vare en uthållig insats från AIDS-aktivister i Treatment Action Campaign (TAC) kunde detta dödsbringande och djupt oetiska experiment stoppas genom domstolsbeslut år 2008. TAC, som har sina rötter i kampen mot apartheid, gjorde också flera andra avgörande insatser i kampen för en vetenskapsbaserad och allmänt tillgänglig vård för HIV-smittade.

Barn till HIV-smittade mödrar drabbades hårt av det sydafrikanska AIDS-förnekandet. Barn som föds av en HIV-positiv kvinna löper stor risk att bli smittade – såvida hon inte använder bromsmediciner. Med bromsmediciner klarar sig nästan alla dessa barn undan sjukdomen. AIDS-förnekarna har dels avrått kvinnor från att HIV-testa sig, dels också uppmanat HIV-positiva kvinnor att inte använda bromsmediciner. Till följd av detta har ett stort antal sydafrikanska barn fötts med HIV-viruset. Under Mbekis tid drabbades vart femte barn till en HIV-smittad kvinna av sjukdomen. I grannlandet Botswana föddes bara vart tjugonde barn till HIV-positiva mödrar med sjukdomen. Botswana är mycket fattigare än Sydafrika. Att landet ändå lyckades skydda sina barn

bättre beror på att man satsade på bromsmediciner medan Sydafrikas regering i stället satsade på verkningslösa preparat.

AIDS-förnekandet på sista versen

När Mbeki avgick som president år 2008 upphörde också AIDS-förnekandets grepp över landet. En ny hälsovårdsminister, Barbara Hogan, gjorde slut på den gamla politiken och ersatte den med insatser byggda på medicinsk vetenskap. (Hogan är också f d aktivist inom ANC. Hon satt åtta år i fängelse för sin kamp mot apartheidregimen.)

Även i resten av världen har AIDS-förnekandet gått kraftigt tillbaka. Den viktigaste motkraften på nätet, aidstruth.org, konstaterade år 2015 att AIDS-förnekandet nu var så försvagat att man kunde lägga ned verksamheten.

”AIDS-förnekandet har kostat många liv på många håll i världen. Det kommer att finnas kvar i marginaliserade kretsar, liksom andra konspirationsteorier och pseudovetenskapliga idéer. Men den överväldigande majoriteten av människor som drabbats av HIV tar inte längre AIDS-förnekandet på allvar, och det har inte längre någon relevant politisk makt. Vårt arbete är slutfört.” (<https://www.aidstruth.org/2015/08/10/aidstruth-our-work-is-done/>)

Det går faktiskt att besegra en pseudovetenskap! 🏹

Källor

- Kalichman, Seth (2009) *Denying AIDS. Conspiracy Theories, Pseudoscience, and Human Tragedy*. Springer.
- Nattrass, Nicoli (2008) ”AIDS and the scientific governance of medicine in post-apartheid South Africa”, *African Affairs* 107.427: 157-176.